

İnsan kıymetlerinin geleceği ve sürdürülebilirliği

Prof. Dr. Kerem Alkin

1965 yılında İstanbul'da doğdu. Işık İlkokulu, Saint Michel Fransız Lisesi ve İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun oldu (1987). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında yüksek lisans, İktisat Politikası Ana Bilim Dalında doktora eğitimlerini tamamladı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde doçent, İstanbul Ticaret Üniversitesi bünyesinde de profesör oldu. 2014-2015 arasında 1 yıl süreyle Nişantaşı Üniversitesi Rektörlüğü görevini üstlendi. Mart 2015'ten beri Medipol Üniversitesi İşletme ve Yönetim Fakültesinde görev yapmaktadır. Çalışma alanları iktisat politikaları, bölge ve kalkınma iktisadi, uluslararası ekonomik ilişkiler ve kuruluşlar, para-banka, uluslararası ticaret ve küreselleşme, Türk ve dünya ekonomi tarihi, bankacılık tarihi, bölgesel ve küresel rekabettir.

Uluslararası Çalışma Örgütü verileri, "2008 Küresel Finans Krizi" öncesi dünya ölçeğinde 168 milyon düzeyinde olan işsiz sayısının, 2016 yılına girerken 204 milyona ulaştığını teyit etmektedir. Bu veri, dünya ekonomisinin istihdam imkânı sağlayacak şekilde son 7,5 yıldır sürdürülebilir bir büyüme trendi yakalamadığına işaret ediyor. Küresel finans krizi öncesinde de dünyanın önde gelen ülkelerinin, G20 Grubu'nun öncelikli gündem maddeleri konumunda olan "sürdürülebilir büyüme", "yeşil büyüme" ve "sürdürülebilir gelecek" kavramları kriz sonrası daha da önem kazanmış durumda. Bununla birlikte temel problem, krizin ana ve artçı etkilerine bağlı olarak önde gelen ülke ve ekonomilerin bu kritik önemdeki başlıklara yeterince duyarlı olamamaları, odaklanmamaları olarak özetlenebilir.

"Sürdürülebilir gelecek" kavramının dayandığı kritik önemdeki değişkenlerden birisi, dünya genelinde ortalama yaşam standardının iyileştirilmesi ise, bir diğer değişken insan kaynakları arz ve talep güvenliğidir. 2015 yılı itibarıyla 7,2 milyar olan dünya nüfusu 2050 yılında 9,6 milyara doğru giderken, dünya nüfusunun yüzde 19'unu oluşturan 1,4 milyar insan tarım sektöründe, yüzde 12'sini oluşturan 800 milyon insan sanayi sektöründe, yüzde 23'ünü oluşturan 1,7 milyar insan ise hizmetler sektöründe çalışıyor. Dünya nüfusunun yüzde 5'ini

oluşturan 400 milyon insan girişimci olarak istihdam sağlarken, nüfusun yüzde 11'ini oluşturan 760 milyon insan emekli olarak yaşamını sürdürmekte. Nüfusun yüzde 26'sını oluşturan 2 milyar insan ise, henüz istihdam anlamında üretimde görev alabilecek yaşa gelmiş değil. Dünya ekonomisinin ayakta durabilmesi için, dünya nüfusunun ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetleri üretebilecek bir insan kıymetlerine ihtiyacımız var. Bu nedenle, sürdürülebilir bir insan kıymetleri arz güvenliği gerekiyor.

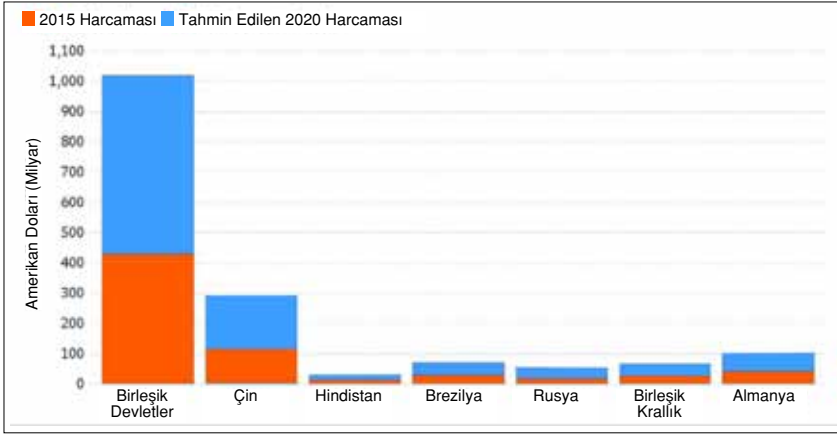
Dijital Çağ ve 4. Sanayi Devrimi

Bununla birlikte, 2050 yılında 2,2 milyara ulaşacak emekli nüfusu dikkate alındığında, üretimde görev alacak insan kıymetlerini sürdürülebilir kılmak da kritik önemde. Aynı zamanda, dünya ekonomisinin sürdürülebilir büyümeyi yakalaması ile insan kıymetleri talep güvenliğinin de sağlanması, yani istihdamı daim kılacak bir ekonomik yapı oluşturmak gerekiyor. Küresel ekonomik sistem, tüm bu kritik konu başlıklarını tartışırken, dijital çağa geçişin uzantısı olarak, dünya ekonomisinde "4. Sanayi Devrimi"ni de konuşmaktayız. "Endüstri 4.0" olarak da adlandırılan bu süreç, küresel boyutta sanayi üretimini yüksek teknoloji ile donatma, makineler arası iletişim çağına geçiş (M2M) ve buna bağlı olarak kaynak verimliliği ile ekolojik dengeyi koruyucu, "yeşil büyüme" ve "yeşil enerji" dönemine geçmek anlamına geliyor.

Bu yeni sürecin anlamı, daha fazla otomasyon sistemlerinden ve robotlardan yararlanarak zaman ve mekân kavramları açısından yeni üretim prosesleri oluşturmayı, üç boyutlu yazıcılar aracılığıyla dünyanın her noktasında her türlü hammadde, ara mamul ve nihai ürünün üretilebilmesi anlamına geliyor. Bu da, Türkiye'nin orta ve yükseköğretim sistemini, mekatronik, robotik, bilgi teknolojileri ve oto biyoteknoloji gibi meslekler için yeniden kurgulamamızı gerektirmekte. "Endüstri 4.0"ı uygulamaya geçiren ülkeler üretimde verimliliği artırdıkları, pazara ürün sürme süreçlerini olağüstü kısalttıkları ve üretim sürecinde esnekliklerinin gelişeceği bir yapı oluşturacak. Bu sürece geçmeyi başaran ülkeler hızla rakiplerine her yıl adeta 5 yıllık bir fark atmış olacak. Bununla birlikte, önümüzdeki 30 yıl içerisinde üretimde robotların insan kıymetlerinin yerini alması, pek çok açıdan yönetilmesi gereken bir dönüşüm sürecine de işaret ediyor. Bu sürecin muhtemel sosyoekonomik ve sosyopsikolojik sonuçlarının hayli etkili analiz edilmesi gerekmektedir.

İşgücüne karşı robotlar!

Dijital çağın bir parçası olarak, inovasyon eğer iyi düzenlenmez ve iyi yönetilmezse, çalışma şartlarına ve mesleklere negatif bir etki yapabilir. Dijital ekonomi tüm sektörlerde hızla yayılırken, verimlilik ve refah için yeni fırsatların gündeme geldiği bir gerçek. Özellikle rutin ağır görevleri içeren bazı meslek profilleri için, bu yeni

dönem belirli riskleri oluşturuyor. Nitekim, “operasyonel robotlar” çoktan aramıza katılmış durumdadır. Operasyonel robotlar, sayısal olarak son 10 yılda yüzde 70’in üzerinde bir artış gösterdiler. Otomasyonun temel oluşturduğu ileri imalat sanayi üretimi, 3 boyutlu yazıcı ve insan-makine işbirliğinin ön almaya başladığını gösteriyor. Bugün için robotların sebep olabileceği iş kaybı halen marjinal bir konu. Çünkü bilgi ve iletişim teknolojileri kompleks süreçleri hala kendi kendine yönetemiyor. Robotlar ne mantıklı seçimler yapabiliyor, ne de çalışan bir insan gibi sosyo-duygusal yeteneklere sahipler.

Küresel ölçekte inovasyon sürecinin yeni ve daha iyi mesleklerin ortaya çıkması, sanayinin dönüşümü, düşük karbon ekonomisi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağlık sektöründe kullanımı gibi doğru hedeflere odaklanmaya ihtiyacı var. Şirketler sürekli değişen dijital çağa ayak uydurmak için gerekli teknolojilere ve araçlara yatırım yapıyor.

Bununla birlikte, işgücünün de bu yeni çağa ayak uydurması gerekmekte. Küresel rekabete karşı sürekli değişim gösteren şirketler, “akışkan iş gücü” kavramı üzerinde duruyorlar. Bu kavram, şirketlerin, kurumların yetenek havuzunu sürekli güncel ve değişen ihtiyaçlara uyumlu tutmasına yönelik bir yaklaşımı ifade ediyor. X kuşağı sonrasında 2015 yılında milenyum kuşağı iş gücündeki en büyük kitle haline gelirken, 2025’te yeni jenerasyonun işgücündeki payının yüzde 76’ya çıkması bekleniyor. 2020 yılında ABD’de iş gücünün yüzde 43’ünün serbest, yani her hangi bir kuruma bağlı olmadan çalışan istihdamdan oluşacağı öngörülmüyor.

Önümüzdeki 10 yıl içerisinde; yüksek teknolojiden yararlanarak hizmet üreten şirketlerin, dünyanın önde gelen ilk 2000 şirketi listesinde yer alacak şirketlerin, tepe yöneticileri dışında tam zamanlı çalışanı olmayan şirketler olması bekleniyor. Böyle bir trend, insan kaynakları açısından iç değerlendirme süreçlerini de

değiştirecek. Ancak platform ekonomisi şirketleri kar marjını korumak için, vergi, tüketiciyi korumaya yönelik tedbirler ve işçi-işveren ilişkilerinden kaynaklanan yasal sorumluluklarından kaçınmaktalar. Yeni teknoloji şirketleri, neredeyse tüm çalışanları ile bağımsız sözleşmeler yapıyorlar ve çalıştıkları görev kadar ödeme yapıyorlar. İşçi olarak onlara yasaların gerektirdiği haklardan bilhassa kaçınmaktalar. İlginçtir, dijital çağın bu yeni nesil şirketleri davalardan ve düzenlemelerden kurtulmak için lobilere de ciddi kaynaklar harcamaktalar. Sonuç olarak küresel ekonomik sistemin, “dijital ekonomide nitelikli işler eylem planı”na ihtiyacı var. Bu eylem planının da çalışma koşullarını ve istihdam ilişkilerini tüm işçi hakları ve sosyal korumayla, sözleşmeyle, hesap verilebilirlikle düzenlenmesi gerekiyor. Net olan şu ki; 21. yüzyılın temsil ettiği dijital çağı, 19. yüzyıl çalışma koşulları üzerine inşa etmek mümkün gözüküyor.

İlaç harcamalarında küresel tırmanış

Sağlık Teknolojileri Enstitüsü’ne (Institute of Healthcare Informatics / IMS) göre, 2020 yılında küresel sağlık harcamalarının 2015’e göre yüzde 32 artış göstererek 1,4 trilyon dolara ulaşması bekleniyor. ABD en büyük ilaç pazarı olarak konumunu korusa da, dünya nüfusunda tek başlarına üçte bire yakın ağırlığı olan iki ülke olarak, ilaç endüstrisinde en iddialı büyümenin Hindistan ve Çin gibi gelişmekte olan ülkelere gelmesi bekleniyor.